

**Ruhiyyə Hüseynova**  
**Mingəçevir Dövlət Universiteti**  
**iqtisad üzrə fəlsəfə doktoru, baş müəllim**  
**E-mail: [h.ruhiyye76@mail.ru](mailto:h.ruhiyye76@mail.ru)**

### **HEYDƏR ƏLİYEV VƏ AZƏRBAYCAN MƏDƏNİYYƏTİ**

**Xülasə:** Ölkəmizdə müasir tələblərə cavab verə bilən yeni mədəniyyət siyasətinin formalaşması ulu öndər Heydər Əliyevin adı ilə bağlıdır. Xalqımızın mədəniyyətinin tarixi qədim və zəngin ənənələrə malik olsa da, dövlət qayğısı ilə məhz Heydər Əliyevin ölkəyə rəhbərliyi dövründə əhatə olunmuşdur. Azərbaycan Respublikasına rəhbərliyinin bütün dövrlərində, xalqımızın çoxəsrlik mədəniyyətinin daha da zənginləşdirilməsi və bu sahənin inkişaf etdirilərək dünya səviyyəsində tanınması, yüksək mədəni nailiyyətlərdən bəhrələnən istedadlı nəslin yetişdirilməsinə H.Əliyev xüsusi önəm vermişdir.

**Açar sözlər:** Heydər Əliyev, Azərbaycan mədəniyyəti, mədəni irs, mədəniyyətin inkişafı, sənət adamlarına qayğı

Azərbaycanda vətəndaş cəmiyyəti, hüquqi dövlət quruculuğu geniş miqyas almışdır. Demokratik inkişafın əsas şərtlərindən biri isə mədəni tərəqqinin təmin edilməsidir. Bütün dövlətlər mədəni inkişafın təminatına nail olmağı qarşılarına bir məqsəd olaraq qoymuşlar.

Mədəniyyət cəmiyyətimizin həyatının demək olar ki, bütün sahələrini əhatə edir. Ölkəmizdə müasir tələblərə cavab verə bilən yeni mədəniyyət siyasətinin formalaşması ulu öndər Heydər Əliyevin adı ilə bağlıdır. Xalqımızın mədəniyyətinin tarixi qədim və zəngin ənənələrə malik olsa da, dövlət qayğısı ilə məhz Heydər Əliyevin ölkəyə rəhbərliyi dövründə əhatə olunmuşdur. 1998-ci ildə ölkəmizdə ilk dəfə olaraq H.Əliyevin təşəbbüsü ilə Mədəniyyət haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanunu qəbul olunmuşdur. O, Azərbaycana rəhbərliyinin bütün dövrlərində ölkədə sosial-mədəni inkişafın təmin edilməsinə daim diqqət və qayğı göstərmişdir. Bunun nəticəsi olaraq, bu sahədə mühüm qanun və qərarlar qəbul edilmişdir. Tarixi və mədəniyyət abidələrinin qorunması, muzey, kitabxana, informasiyalasdırma və informasiyaların mühafizəsi, kütləvi informasiya vasitələri barədə qanun, turizm, kinematoqrafiya, arxitektura fəaliyyəti haqqında qanun, qərar, sərəncam və digər hüquqi sənədlər və aktlar məhz H.Əliyevin qayğısı nəticəsində qəbul edilmiş, mədəniyyətin bütün sahələri onun daim diqqət mərkəzində olmuşdur.

Azərbaycan Respublikasına rəhbərliyinin bütün dövrlərində, xalqımızın çoxəsrlik mədəniyyətinin daha da zənginləşdirilməsi və bu sahənin inkişaf etdirilərək dünya səviyyəsində tanınması, yüksək mədəni nailiyyətlərdən bəhrələnən istedadlı nəslin yetişdirilməsinə H.Əliyev xüsusi önəm vermişdir.

Azərbaycan xalqının mədəni inkişafında XX əsr xüsusi mərhələ təşkil edir. Ötən əsrin əvvəllərində Azərbaycanda Demokratik Cümhuriyyət qurulmuş, on bir aydan sonra Azərbaycan dövlət kimi öz müstəqilliyini itirmiş, Sovet dövlətinin tərkibində yaşamaq məcburiyyətində qalmışdır. Bununla yanaşı, eyni zamanda Avropa və dünya mədəniyyətinə qovuşmaq üçün imperiya daxilindəki imkandan səmərəli istifadə edilməyə çalışılmışdır. Bu məzmununda H.Əliyev demişdir: “Biz elmimiz, mədəniyyətimiz, ədəbiyyatımızın, incəsənətimizin XX əsrdəki nailiyyətləri ilə fəxr edə bilərik. Şükürlər olsun ki, indi başqa ölkələri gedib görə, Azərbaycan xalqının elm və mədəniyyətinin necə inkişaf etdiyini, bizə yaxın olan ölkələrdə, xalqlarda bu sahədə vəziyyətin necə olduğunu müqayisə edə bilərik” [1].

Müstəqilliyimizin ilk illərində ölkəmizdə cərəyan edən hadisələr xalqımızın təkcə sosial-iqtisadi həyatına deyil, mədəniyyətinə də öz təsirini göstərmiş, cəmiyyətə ruh düşkünlüyü hakim kəsilmişdir. Azərbaycan öz müstəqilliyini yenidən əldə etdikdən sonra mədəni irsə münasibətdə həmin dövrün siyasi dairələri tərəfindən yol verilən nöqsanlar mədəniyyətimizə ağır zərbələr vurmuş, bəzi görkəmli sənətkarlar öz vətənlərində yaşaya bilmədiklərindən xarici ölkələrə üz tutmuşlar. Heydər Əliyevin hakimiyyətə qayıdışı həm də mədəniyyətimizin qurtuluşuna çevrilmişdir.

## Heydər Əliyev və mədəniyyət siyasəti

H.Əliyev xalqımızın mədəniyyətinə daim yüksək qiymət vermişdir. Şərqdə ilk opera və balet, simfonik orkestrin yarandığı Azərbaycanda 1993-cü ildə, artıq balet truppası dağıdılmış, opera səhnəsindəki görkəmli sənətkarlar digər ölkələrə baş götürüb getmiş, simfonik orkestr dərbədər olmuş vəziyyətdə idi. Görkəmli rəssam, heykəltəraşlar sərgilərini nümayiş etmək imkanından məhrum olunmuş, kitabxanalar dağılmaq təhlükəsi ilə üzləşmişdir. Yazıçılar, şairlər kitab çap etdirmək imkanını itirmiş, ədəbi-bədii jurnalların və qəzetlərin çapı dayandırılmışdır.

H.Əliyevin Azərbaycana 2-ci dəfə rəhbərliyi dövründə həyata keçirdiyi mədəniyyətə dair siyasət doktrinası hər bir yaradıcı şəxsin öz imkanlarını aşkara çıxarması üçün stimula çevrilmiş, bu sahədə böyük uğurların qazanılmasını təmin etmişdir. Unudulmaqda olan bir sıra ənənələr bərpa edilmiş, mədəniyyət sahəsində çalışanlara münasibətdə müsbət dəyişikliklər baş vermiş, sənətkarlara dövlət qayğısı bərqərar olmuşdur.

Uzun illərdən bəri qoruyub saxladığımız doğma dilimiz – Azərbaycan dili anlayışını belə sıradan çıxartmağa yönəldilən cəhdlərin qarşısı alınmışdır. 1995-ci ildə H.Əliyevin təşəbbüsü və əməyi nəticəsində ümumxalq səsverməsi ilə qəbul edilən Konstitusiyamızda Azərbaycan dili müstəqil Azərbaycanın rəsmi dövlət dili kimi təsbit olunmuşdur. Tarixi və mədəni abidələrimizin qorunması, hər bir vətəndaşın təhsil almaq, söz azadlığı, siyasi fəaliyyətlə sərbəst məşğul olmaq haqqının tanınması müstəqil Konstitusiyamızda öz əksini tapmışdır.

Azərbaycan mütəfəkkiri və dramaturqu Hüseyn Cavidin Naxçıvanda məqbərəsinin ucaldılması H.Əliyevin xalqımızın dahi şəxsiyyətinin xatirəsini əbədləşdirmək üçün hələ sovet imperiyası dövründə böyük cəsarətlə başladığı işin məntiqi davamı olmuşdur. Hüseyn Cavidin nəşinin Sibirdən doğma Azərbaycana gətirilməsinə nail olan H.Əliyev ölkəmiz müstəqillik qazandıqdan sonra onun möhtəşəm abidəsinin Naxçıvan şəhərində ucaldılması qayğısına qalmışdır.

Azərbaycan xalqının uzun illər boyu yetişdirdiyi böyük sənətkarların yubileylərinin keçirilməsinə böyük qayğı ilə yanaşan ulu öndər bu imkandan ölkəmizin tanınması üçün də istifadə etməyi məqsədəuyğun saymış, məhz buna görə də Füzuli, Nizami kimi klassiklərin şərəfinə keçirilən yubiley tədbirlərində Azərbaycanın dünya mədəniyyətinə verdiyi töhfələri xüsusi qeyd etməyi vacib saymışdır. Kitabı-Dədə Qorqudun 1300 illik yubileyinin beynəlxalq miqyasda qeyd edilməsi və Azərbaycanda keçirilən zirvə tədbirləri bu qədim eposun yaradıldığı məkanın məhz Azərbaycan olduğunu bütün dünyaya nümayiş etdirmişdir.

H.Əliyevin mədəniyyətimizə diqqət və qayğısı nəticəsində S.Vurğun, S.Rüstəm, Ü.Hacıbəyov, M.Maqomayev, Bülbül, Niyazi kimi unudulmaz sənətkarlarımızın yubileyləri keçirilmiş, onlardan bəzilərinin ev-muzeyləri açılmış və ya yenidən bərpa olunmuşdur, Akademik Dram Teatrı, Musiqili Komediya Teatrının binaları zamanında təmir edilib istifadəyə verilmişdir.

Şərqə, xüsusilə Azərbaycana çox bağlı olan, paytaxtımıza və onun sakinlərinə unudulmaz şəirlər həsr etmiş böyük rus şairi Yeseninin 100 illik yubileyinin keçirilməsi, Puşkinə Bakıda abidə qoyulması H.Əliyevin təşəbbüsü ilə olmuşdur. Dünya ədəbiyyatının korifeylərindən biri, Azərbaycan şairi Nizaminin şərəfinə Peterburq şəhərində abidə ucaldılması ulu öndərin ölkəmizə nüfuz qazandırmağa yönəltdiyi siyasətin nəticəsində mümkün olmuşdur.

Ölkəmizin mədəni həyatına dərinlən nüfuz edən H.Əliyev davamlı olaraq görkəmli sənət adamları ilə görüşlər keçirmiş, onların problemlərinin həllinə daim böyük qayğı göstərmiş, yaradıcılıqla məşğul olmaları üçün onlara uyğun şərait yaradılması barədə lazımi tədbirlər görülməsini diqqətdə saxlamışdır. Görkəmli sənətkarlara verilən Prezident təqaüdləri, yaşlı nəslə olan qayğı onun böyük humanizminin və insanlara göstərdiyi diqqətin təzahürüdür.

H.Əliyevin sənət adamlarına xüsusi qayğı ilə yanaşmasının bir səbəbi də, şübhəsiz ki, özünün də təbiətən yaradıcı bir şəxsiyyət olmasıdır. Mədəniyyətin bir sıra sahələrinə dərinlən bələd olan Ulu Öndərimiz təsviri incəsənəti professional dərəcədə dərinlən bilir. Gənclik illərində gözəl rəsmlər çəkən, arxitektura fakültəsində təhsil alan Heydər Əliyev bu sahədə fəaliyyət göstərən insanlarla təmasda olmaqdan xüsusi zövq aldığını dəfələrlə qeyd etmişdir.

Azərbaycandan kənarda yaşasa da Azərbaycan mədəniyyətinə bağlı görkəmli sənətkar Rostropoviç Bakıya hər gəlişində şəxsən H.Əliyevin özü tərəfindən böyük hörmət və qayğı ilə əhatə olunurdu.

## Heydər Əliyev və mədəniyyət siyasəti

H.Əliyevin yürütdüyü siyasət nəticəsində Azərbaycanda mədəniyyət sahəsi dirçəliş dövrünü yaşamışdır.

Ölkəmizin aparıcı teatrlarında yaradıcı mühit hökm sürür. Akademik Dram Teatr, Opera və Balet Teatr, Musiqili Komediya Teatrı, Rus Dram Teatrı kimi sənət ocaqlarının səhnələrində ən məşhur teart tamaşalarının oynanılması üçün imkan yaradılmışdır. Teatr işçilərinin, simfonik orkestr, rəqs ansambli üzvlərinin maddi vəziyyətinin yaxşılaşdırılması üçün görülən tədbirlərin nəticəsində bu sahədə çalışanların xaricə axınının qarşısı alınmışdır.

SSRİ Xalq artisti Müslüm Maqomayevin Bakıda keçirilən yubileyi, Fidan və Xuraman Qasımova bacılarının səhnə fəaliyyətinin 25 illiyinə həsr olunmuş konsert, Rəşid Behbudovun xatirə gecəsi mədəniyyətimizin yüksək nailiyyətlərinin nümayişinə və təbliğinə çevrilmişdir.

Azərbaycanda kitab mədəniyyətinin formalaşmasında H.Əliyevin xüsusi xidmətləri olmuşdur. Onun qayğısı nəticəsində ölkəmizdə poliqrafiya işinin təşkilinə hələ 1970-ci illərdən başlayaraq, xüsusi diqqət göstərilmişdir. Bakı Nəşriyyat Evi ilə müqayisə edilə bilən poliqrafiya müəssisəsinə dünyanın on inkişaf etmiş ölkələrində belə nadir hallarda təsadüf etmək olar. Bu nəhəng binanın tikilməsi və istifadəyə verilməsinin təşəbbüskarı H.Əliyev olmuşdur.

Bakının qədim hissəsi olan İçəri Şəhərin qorunması ilə əlaqədar H.Əliyevin verdiyi fərman mədəniyyətimizə və tariximizə, xalqımızın qədim abidələrinə göstərilən qayğının daha bir təzahürüdür.

Dünyada ilk miniatür kitab muzeyinin yaradılması ideyasının gerçəkləşməsi məhz ümummilli liderimizin qayğısı sayəsində mümkün olmuşdur. Heydər Əliyevin muzeylərin qorunması və saxlanması ilə əlaqədar verdiyi fərmanlar bu mühüm tarixi və elmi əhəmiyyətli sahəyə münasibətin kökündən dəyişməsinə səbəb olmuşdur.

Ulu öndərin fərmanı ilə 2000-ci ildə Azərbaycan Dövlət Rəssamlıq Akademiyası yaradılmışdır. Bu vaxta kimi rəssam kadrların yetişdirilməsi üçün Azərbaycanda ali təhsil müəssisəsi yox idi. Rəssamlarımız əsasən Rusiyanın müxtəlif şəhərlərində ali təhsil alırdılar. Ona görə də müstəqil Azərbaycanın Rəssamlıq Akademiyasının açılması Azərbaycanın mədəni həyatında yeni hadisəyə çevrildi. Akademiyada yüksək ixtisaslı rəssam kadrlar yetişdirilməyə başlandı [2].

H.Əliyev zəngin mədəni irsimizin qorunmasını bugünkü nəslin üzərinə düşən bir vəzifə hesab etmişdir: “Keçdiyimiz yola nəzər salarkən aydın olur ki, biz nadir bir irsin varislərik. Hər bir Azərbaycan vətəndaşı bu irsə layiq olmağa çalışaraq böyük bir tarixi keçmiş, zəngin mədəniyyəti, yüksək mənəviyyatı olan ölkəmizin həm dünəninə, həm bugününə, həm də gələcəyinə dərin bir məsuliyyət hissi ilə yanaşmalıdır”.

Ulu öndər sənət adamlarına daim qayğı göstərmişdir. Nə qədər sənətçilərimiz orden və medallarla təltif olunmuş, Prezident təqaüdlərinə layiq görülmüş, sənət adamlarının sosial vəziyyətinin yaxşılaşdırılması üçün davamlı tədbirlər həyata keçirilmişdir.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev bu gün onun siyasi xəttini uğurla davam etdirir. Bu gün Azərbaycanda mədəniyyətin tərəqqisinə də böyük diqqət və qayğı göstərilir. Azərbaycanımız günbəgün gözəlləşir. Regionlarda salınan park və xiyabanlar, görülən abadlıq işləri bunun əyani sübutudur.

Azərbaycan incəsənəti dünya miqyasında ölkəmizi daha geniş miqyasda tanıtmıqdadır. YUNESKO və İSESCO kimi mötəbər beynəlxalq təşkilatlar artıq Azərbaycanı sivilizasiyalı bir ölkə kimi tanıyır. Bizim bir çox mədəniyyət abidələrimiz YUNESKO-nun maddi və mənəvi irs siyahısına salınmışdır. Azərbaycanın birinci vitse-prezidenti, Heydər Əliyev Fondunun Prezidenti Mehriban xanım Əliyevanın Azərbaycan mədəniyyətinin dünyada tanınmasında rolu çox böyükdür. Xüsusilə görkəmli sənət adamlarının-şairlərimizin, bəstəkarlarımızın, elm xadimlərimizin yubileylərinin YUNESKO səviyyəsində keçirilməsi Azərbaycan mədəniyyətinə, incəsənətinə verilən yüksək qiymətin nümunəsidir.

Azərbaycan muğam sənətinin, İçəri şəhərin (Şirvanşahlar Tarixi-Qoruq Muzeyi ilə birlikdə), Qobustan Dövlət Qoruğunun, YUNESKO-nun maddi və mənəvi irs siyahılarına salınması milli-mənəvi dəyərlərimizin dünyada tanınması istiqamətində aparılan işlərin nəticəsidir.

Bu gün ölkəmizdə Heydər Əliyev Fondunun mədəniyyətlə bağlı həyata keçirdiyi tədbirlər xalqımız tərəfindən rəğbətlə qarşılanır. Yeni mədəniyyət obyektlərinin tikintisi, mövcud

## Heydər Əliyev və mədəniyyət siyasəti

mədəniyyət müəssisələrinin əsaslı təmiri istiqamətində işlər uğurla davam etdirilir. Bakıdakı Muğam Mərkəzi qapılarını muğamsevərlərin üzünə həmişə açmışdır. Ölkəmizdə Xalça Muzeyi inşa edilmişdir. Dövlət Film Fondunun yeni binası istifadəyə verilmişdir ki, bu da xalqımızın mənəvi sərvəti olan kinofilmlərimizin qorunması və mühafizəsi üçün əlverişli şərait yaratmışdır. Kinostudiyamızın, Nizami kinoteatrının, S.Vurğun adına Dram Teatrının, Akademik Milli Dram Teatrının, Dövlət Gənc Tamaşaçıları Teatrının davamlı əsaslı təmir olunması mədəniyyətimizə göstərilən böyük qayğının ifadəsi kimi olduqca əhəmiyyətlidir. Belə quruculuq işləri söz yox ki, regionlardakı mədəniyyət obyektlərində də davam etdirilir. Regionlarda Müasir İncəsənət Mərkəzinin açılışı, İncəsənət Muzeyinin bərpa edilərək yenidən istifadəyə verilməsi əlamətdar hal kimi qiymətləndirilməlidir.

Dövlət başçımızın mədəniyyətimizə göstərdiyi qayğının bir nümunəsi də görkəmli sənət adamlarının yubileyləri ilə bağlı xüsusi sərəncamlar imzalamasıdır. Cənab Prezident mədəniyyətin bütün sahələrinə olduğu kimi rəssamlığa da böyük önəm verir. Dövlət başçımız rəssamlarımıza fəxri adlar, Prezident təqaüdləri verilməsi ilə bağlı sərəncamlar imzalamışdır.

İSESKO-nun qərarı ilə 2009-cu ildə Bakı İslam Mədəniyyətinin Paytaxtı kimi bir sıra tədbirlərin məkanına çevrildi. Bu tədbirlər Azərbaycan mədəniyyətinin İslam dünyasına integrasiyasında, mədəniyyətlərarası dialoqun genişləndirilməsində əhəmiyyətli rol oynadı. [2]

Böyük tarixi zəfərimizdən sonra Qarabağ və digər işğaldan azad edilmiş ərazilərimizdə mədəniyyət abidələrinin bərpa edilməsi, Dünya Azərbaycanlılarının V Qurultayının, Xaribülbül Beynəlxalq Musiqi festivalın Şuşada keçirilməsi, Prezident İ.Əliyevin fərmanına əsasən Şuşanın Azərbaycanın mədəniyyət paytaxtı elan edilməsi hər birimizdə fəxarət hissi yaradır. Bu gün Şuşa müxtəlif tədbirlərə ev sahibliyi edir.

Fəxrlə qeyd edirik ki, Azərbaycan ulu öndərin siyasi kursunun layiqli davamçısı Prezident İlham Əliyevin uğurlu siyasəti nəticəsində ildən-ilə daha qüdrətli dövlətə çevrilir. Bu inkişafda mədəniyyət xadimlərinin də öz rolu və yeri vardır. Cənab Prezident demişdir: “Azərbaycanı dünyada tanıdan bizim ziyalılarımızdır – alimlərimiz, rəssamlarımız, şairlərimiz, yazıçılarımız, bəstəkarlarımızdır. Azərbaycanı bu insanlar tanıdırlar. Bu insanlar cəmiyyətin aparıcı təbəqələridir, cəmiyyətin elitasıdır”. Azərbaycanın mədəniyyət və incəsənət xadimləri ulu öndərin ideologiyasını yaşadır, onun siyasi varisi cənab Prezidentimizin siyasi kursunu dəstəkləyir, Azərbaycanın uğurlu gələcəyi üçün, mədəniyyətimizin inkişafı üçün əllərindən gələni edirlər [3].

### **Ədəbiyyat siyahısı:**

1. “Heydər Əliyev Müstəqil Azərbaycan dövlətinin qurucusu” mövzusunda keçirilən konfrans materialları, Yeni Azərbaycan Partiyası İcra Katibliyi, Bakı, 2003
2. Cəlil Hüseynov. “Azərbaycanda mədəniyyətin tərəqqisinə böyük diqqət və qayğı göstərilir”, Xalq qəzeti, Bakı, 2009
3. <https://lib.aliyev-heritage.org/az/1570012.html>
4. [http://www.anl.az/down/meqale/xalqqazeti/xalqqazeti\\_dekabr2009/100399.htm](http://www.anl.az/down/meqale/xalqqazeti/xalqqazeti_dekabr2009/100399.htm)
5. <https://president.az/az/articles/view/56599>

**Ruhiyyə Hüseynova**

## **HEYDƏR ƏLİYEV VƏ AZƏRBAYCAN MƏDƏNİYYƏTİ**

**Summary:** The formation of a new cultural policy that can meet modern requirements in our country is connected with the name of the great leader Heydar Aliyev. Although the history of the culture of our people has ancient and rich traditions, it was covered by state care during the leadership of Heydar Aliyev. During all periods of his leadership of the Republic of Azerbaijan, H. Aliyev attached special importance to the further enrichment of the centuries-old culture of our people and the development and recognition of this field at the world level, the training of a talented generation that benefits from high cultural achievements.

**Key words:** Heydar Aliyev, Azerbaijani culture, cultural heritage, cultural development, care for artists